

Sven Estridsen Hbg. 66 och 67, ett tillägg

Av Kent Bengtsson

En utomordentligt intressant artikel i *NNUM* nr 3 2020, har Helle Horsnæs publicerat de av henne kända exemplaren av Sven Estridsen Hbg. 66 och 67, tillsammans med en av Hbg. ej känd Angus Dei typ. Hon tar sin utgångspunkt i ett nyligen gjort fynd i Sönderjylland i Danmark: Errested-skatten och föreslår med anledning av denna skatt en datering till 1040-talet. Avsikten med detta tillägg är att beskriva några ytterligare exemplar och att försöka belysa fyndomständigheterna för typerna lite mer samt diskutera typernas datering och präglingsort.

De senaste 10 åren har ett flöde av fyndmynt från Östeuropa nått myntmarknaden. De flesta av mynten har sitt ursprung i ryska fynd. Dessvärre fungerar inte inlösenfunktionen i detta land utan fynden skingras ganska fort bland samlare. Där finns några kunniga ryska numismatiker som försöker att publicera de fynd de har åtkomst till men tyvärr blir mycket opublicerat. De uppgifter som lämnas här kommer från ovannämnda numismatiker.

I samband med att undertecknad tog del av artikeln av Helle Horsnæs, hade där precis sålts en Sven Estridsen Hbg. 66 och en Hbg. 67 på den ryska marknaden. Sedan dess har ytterligare mynt från skatterna sålts och antalet Hbg. 67 är troligen 5 eller fler (jag gör ingen åtskillnad här på varianterna med kräkla eller korsstav). De kom från två ryska fynd i Pskov-regionen. Fynden ska vara likartade men detaljuppgifter finns bara för det första fyndet. Några av dessa mynt har senare nått den västeuropeiska marknaden och åter blivit sålda på tyska och danska auktionshus.

Det första fyndet är gjort nära den Litauiska gränsen i Vyshgorodok. Det bestod totalt av ca 900 mynt, ca 850 Frisiska, 8 Tyska, 1 anglosaxiskt (Knut quatrefoil) och ca 10-15 danska, därtill fanns några ex västslaviska tillsammans med ett fåtal imitationer av frisiska mynt. Tpq. är satt till 1068, men enligt de ryska numismatikerna är dateringen troligen lite senare (1070-75). De danska mynttyperna i Vyshgorodok var:

- Sven Estridsen, Lund, Hbg. 30.
- Sven Estridsen, Lund, Hbg. 31, troligen en västslavisk imitation med kopparkärna (fig. 1).
- Sven Estridsen, Viborg, Hbg. 57.
- Sven Estridsen, Viborg, Hbg. 65.
- Sven Estridsen, troligen Ribe (se nedan), Hbg. 67 (fig. 2).
- Sven Estridsen, Hedeby, Hbg. 77, ny variant, 0,89 gr (fig. 3).
- Sven Estridsen, Hedeby, "propellertyp", 0,70 gr (ex WAG online 116, lot 41) (fig. 4).
- Sven Estridsen, Slesvig, Dbg. 1304, 0.78 gr (fig. 5) och 0.57 gr.
- Sven Estridsen, Angus Dei (Guds lamm)-typen, troligen Ribe (se nedan), 0,75 gr (fig. 6).
- Imitation av Harold II, Pax-typ (ny typ), troligen dansk, 0,995 gr (fig. 7)¹.

---

¹ Pax-stampen ser ut till att vara reguljär från Lincoln (+ALNAR ON LINCO), men finns ej med i Mossop 1970.

Det andra fyndet har hittats nära den Vitryska gränsen i Dvin'e. Det har en liknande sammansättning men omfattar betydligt fler mynt (flera tusen) och även här vara nerlagt med samma tpq. 1068. Här är ca 10-15 danska mynt kända hitintills. De danska mynten i Dvin'e som vi hitintills känner till är

- Sven Estridsen, Hbg. 3 variant, Jylland, troligen Ribe (se nedan)².
- Sven Estridsen, Lund, Hbg. 8 (fragment).
- Sven Estridsen, Lund, Hbg. 13 (1/2).
- Sven Estridsen, Viborg, Hbg. 65.
- Sven Estridsen, troligen Ribe (se nedan), Hbg. 66, 0,62 gr (ex BR 897, lot 215) (fig. 8) (samt möjligen BR 10. jan. 2021, lot 5040, 0,60 gr (fig. 9), men det kan dock inte bekräftas med säkerhet).
- Sven Estridsen, troligen Ribe (se nedan), Hbg. 67 (>6 ex). 0,64 gr (fig. 10), 0,58 gr (ex BR 10. jan. 2021, lot 5041) (fig. 11), 0,22 gr, frg (fig. 12) (samt möjligen BR 897, lot 216, 0,75 gr (fig. 13), men det kan dock inte bekräftas med säkerhet).
- Sven Estridsen, Hedeby, Hbg. 73.
- Sven Estridsen, Hedeby, Hbg. 77, ny variant, 0,62 gr (ex BR 897 lot 238) (fig. 14) (samt möjligen BR 10. jan. 2021, lot 5047, 0,49 gr (fig. 15), men det kan dock inte bekräftas med säkerhet).
- Ny typ, 0,71 gr (fig. 16).
- Möjligen ännu en ny typ.

Innehållet i fynden av danska typer kan bara betecknas som spektakulärt, då dessa fynd utökar antalet kända mynt av typerna Sven Estridsen Hbg. 66, 67 och 77 högst väsentligt. Möjligen finns där en eller ett par nya danska typer också. Bägge fynden ska vara likartade i sin sammansättning med en total dominans av frisiska mynt. Bägge fynden har också ett stort värde för dansk numismatik eftersom de belyser och i viss mån daterar ett antal sällsynta mynt. En sammanställning över skatt-fynden av typerna Sven Estridsen Hbg. 66, Hbg. 67 och Angus Dei typerna följer nedan (Tabell 1-4). För lösfynden hänvisas till Helle Horsnæs artikel.

Om vi tittar på fyndsituationen så kan vi sammantaget se att Sven Estridsen Hbg. 66, 67 och Angus Dei typerna förekommer i fynd med väldigt sena tpq. Förutom Ersted så är det tidigaste fyndet nerlagt 1065 (Nordrum). Typerna förekommer huvudsakligen dessutom i fynd från Estland och Ryssland med en starkt dominerande andel frisiska mynt. Vidare kan vi konstatera att de danska typerna har en mycket stor sydvästlig prägel. Detta är ju en följd av att det troligen är cirkulerande typer hos de friser som dominerar handeln med Ryssland under det sena 1000-talet. Frisernas stora betydelse för handeln i Ryssland efter 1050 har övertygande visats bl. a. av Kenneth Jonsson³.

Ganska nyligen publicerades en översikt över Slesvigs myntning av Jens Christian Moesgaard, Volker Hillberg och Michaela Schimmer. Övergången från Hedeby till Slesvig verkar starta tidigast ca 1050 baserat på arkeologiska undersökningar. Myntningen här har med största sannolikhet inte börjat före Sven Estridsen, och ett antagande om ett startår efter 1065 verkar logiskt i ljuset av historiskt kända händelser⁴.

Eftersom fynden från Ryssland också innehåller ett av den äldsta till Slesvig förda typen (Dbg. 1304 i Vyshgorodok), torde även Sven Estridsen Hbg. 66 och 67 höra till samma period. I dessa fynd förekommer heller inga äldre danska mynttyper från andra regenter än Sven Estridsen (hitintills). Det framgår här att jag inte kan ansluta mig till Helle Horsnæs' förslag till datering. Inte bara antalet av typerna Hbg. 66 och 67, utan

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

också förekomsten av en Angus Dei och ett av Sven Estridsens första Slesvig mynt, tillsammans med flera sena Hedebytyper, talar för att det är en del av en cirkulerande myntmassa som sammantaget hör samman i tid. De nya ryska fynden ger oss också fler stammar av Hbg. 67, som innebär att myntningen troligen var större i omfattning än vad det begränsade antalet bevarade mynt ger sken av. Tittar vi på motiven på Sven Estridsen Hbg. 66 och 67, så talar stilen mer för en anknytning till Harald Hens myntning på Jylland, snarare än en koppling till Sven:s tidiga Bysantin-efterpräglingar. Även tekniken

Fig. 1. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Hbg. 31, troligen slavisk imitation

Fig. 2. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Hbg. 67 var.

Fig. 3. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Hedeby, Hbg. 77 variant.

Fig. 4. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Hedeby "propeller"-typ.

Fig. 5. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Slesvig, Dbg. 1304.

Fig. 6. Vyshgorodok. Sven Estridsen, Angus Dei.

Fig. 7. Vyshgorodok. Ny typ.

2 Är jysk, se Bengtsson 1999.

3 Jonsson 2002, s.234 m. fl.

4 Moesgaard m. fl. 2016 utgår i sin översikt från år 1070.

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

med mindre diameter i likhet med Hedebymynten för präglingen till det sena 1060-talet i riktning mot Haralds myntning.

Fyndsituationen totalt är också sådant att trots ett mycket stort antal fynd med tpq 1040–1055, så saknas ovan berörda typer helt i dessa fynd. De få fynden vi har efter 1065 kan knappast ge oss hela bilden av den cirkulerande myntmassan under Sven Estridsen. Här passar dessa typer mycket bättre in. Det är också möjligt att fastställa en inbördes kronologi för typerna från Hedebý. Här bör Hbg. 77 tillhöra den sist utmyntade i staden med tanke på antalet och kvaliteten på de ex som ingår i fynden (Hitintills 4 ex kända). Vidare finns "propellerotypen" (Saknas i Hbg.) och Hbg. 73 med vardera ett säkert ex. För Fynden av Hbg. 77 se tabell 5.

Vi kan baserat på ovanstående fynd dra några slutsatser. Hbg. 66, 67, Angus Dei och Hbg. 77 är sena typer från Sven Estridsen med ett gemensamt tpq efter 1064 (förutom Errested). Vi har mynttyper från Hedebý som cirkulerar samtidigt som den första (kända) typen från Slesvig, alltså måste myntpräglings- – övergången från Hedebý till Slesvig ägt rum ca 1065-1070⁵.

Errested-fyndet då. Sammansättningen av fyndet gör att det är sannolikt att myntet tillhör skatten⁶. Möjligheten av att det är ett lösfynd som hamnat på platsen och som vi trots allt ser så många av i Danmark tack vare den utbredda detektorletningen kan dock inte helt uteslutas. Baserat på detta enda mynt som undertecknad anser vara en sen Sven Estridsen typ måste dock tpq. ändras till ca 1065 för

Fig. 8. Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 66. Foto BR.

Fig. 9. Möjlig Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 66. Foto BR.

Fig. 10. Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 67. Foto BR.

Fig. 11. Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 67.

Fig. 12. Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 67, fragment.

Fig. 13. Möjlig Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 67. Foto BR.

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

fyndet enligt min mening. Alternativt betraktar man myntet som ett lösfynd och bibehåller tpq 1040.

Baserat på de uppgifter Helle Horsnæs förmedlar kan vi kanske hitta myntorten. Att Sven Estridsen Hbg. 66, 67 och Angus Dei är jyska framgår med utomordentlig tydlighet i hennes artikel och även de uppgifter som lämnas här förstärker hennes slutsatser. Myntningen av Hbg. 66 och Hbg. 67 är präglade på samma myntort vilket framgår av stampkoppling mellan typerna. Troligen är det också samma myntort för Angus Dei-typen och den av Hauberg till Lund attribuerade varianten av typen Hbg. 3 (som senare attribuerats till Jylland⁷). De delar samma motiv på frånsidan. De har också i viss mån en kräkla gemensamt. Det ensamfunna Angus Dei myntet från Slesvig bekräftar dels anknytningen till sydvästra Jylland men ger också enligt min mening en datering efter 1060.

Viborg föreslås med stor försiktighet av Helle Horsnæs, där hon för fram som argument att Sven Estridsen Hbg. 66 delar motiv som traditionellt har attribuerats till staden. Att myntningen har varit betydligt mer omfattande än vi har kännedom om visar nedanstående mynt från fyndet. Förebilden till frånsidan på Hbg. 3, Hbg. 67 och den nya typen av Angus Dei är med största sannolikhet Harald Hårdrådes triquetra utmyntning. Där finns dessa bitecken med punkter som vi ser på flera av mynten av typen Hbg. 3 och 67. På de danska typerna finns dessutom kors, halvmånar och njurliknande tecken m.m. Ett problem med fyndinnehållet i alla relevanta fynd är att där är förhållandevis få ex av säkra Viborgmynt medan antalet Hedebymynt är ganska stort. Detta behöver ju i och för sig inte med nödvändighet innebära någon förändring av förslaget med Viborg som myntort men Viborg har ganska väldaterade mynt som Hbg. 57 och 65, med en "normal" diameter (17-18 mm) och det vore lite

Fig. 14. Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 77 var. Foto BR

Fig. 15. Möjlig Dvin'e. Sven Estridsen, Hbg. 77 var. Foto BR.

Fig. 16. Dvin'e. Ny dansk typ.

Fig. 17. Privat samling. Sven Estridsen, Hbg. 67.

5 Vad gäller Vyshgorodok i förhållande till vad vi känner till om Dvin'e är att förstnämnda fyndet har en senare nedläggningstid. Uppgifterna har varierat mellan 1070-1075. Därför kan präglingen av Slesvig mynt mycket väl ha börjat 1070 som anges av Moesgaard m. fl. 2016.

6 Vänligen meddelat av Helle Horsnæs.

7 Bengtsson 1999

besynnerligt om man slog mynt med två olika storlekar på samma myntort, om inte vi har två olika myntutgivare, t. ex. kungen och kyrkan. En intressant omständighet här är att Sven Estridsen Hbg. 67 i Vyshgorodok har samma diameter som Dbg. 1304 (15-16 mm)⁸. Den lilla storleksskillnaden kan indikera att dessa typer har anknytning till Slesvig och dess omland. Nu har inte denna typ hittats i Slesvig, (men däremot ett ex i Hedeby⁹). Den kronologiska fördelningen i Slesvig verkar mycket trolig. Att dessa mynt också skulle präglats där trots att vi helt saknar fynd är inte så sannolikt. Om vi istället söker en myntort i sydvästra Jylland, som var betydande och aktiv under Sven Estridsens första tid men saknas under den senare delen av hans regenttid, är Ribe ett alternativ. Här skulle faktiskt dessa typer med dess kyrkliga motivanknytning passa in. Ribe är dessutom

Tabell 1. Fynd av SE Hbg. 66

Land	Fyndort	Fyndår	TPQ
Danmark	Errested	2014	1040
Norge	Nordrum	1894	1065
Ryssland	Dvin'e (Pskov region)	2020	1068
Estland	Änkküla	2013	1089
Danmark	Store Frigård	1928	1106
Sverige	Gräträsk, Norrbotten ¹¹	1897	

Tabell 2. Fynd av SE Hbg. 67 (med korsstav)

Land	Fyndort	Fyndår	TPQ
Norge	Nordrum	1894	1065
Ryssland	Dvin'e (Pskov region)	2020	1068

Tabell 3. Fynd av SE Hbg. 67a (med kräkla)

Land	Fyndort	Fyndår	TPQ
Ryssland	Dvin'e (Pskov region)	2020	1068
Ryssland	Vyshgorodok (Pskov region)	2020	1070
Estland	Kukruse		1093

Tabell 4. Fynd av SE Angus Dei

Land	Fyndort	Fyndår	TPQ
Ryssland	Vyshgorodok (Pskov region)	2020	1070
Estland	Soomevere		1089
Estland	Änkküla	2013	1089

Tabell 5. Fynd av SE Hbg. 77

Land	Fyndort	Fyndår	TPQ	Referens
Polen	Siemysl (Simoitzel)	1860	1064	FMP III 162
Norge	Helgeland	1892	1065	
Estland	Kuusalu	1936	1068	
Polen	Gdansk-Orunia	1900	1068	FMP II 58
Ryssland	Dvin'e (Pskov region)	2020	1068	
Ryssland	Vyshgorodok (Pskov region)	2020	1070	
Ryssland	Archangelsk		1106	

beläget inom det cirkulationsområde med mynt från Slesvig som vi kan definiera baserat på skattfynd¹⁰. Men detta förslag är endast en teori baserat på förekomsten av dessa typer i fynd med anknytning till Södra Jylland och de Friser som dominerade handeln. Förutom faktumet att vi har en del typer som vi har mycket svårt att attribuera till bestämda myntorter kan Hedeby, Slesvig och Viborg för den delen, kvarstå som möjliga.

Post scriptum. Vi känner ytterligare en stampvariant av Sven Estridsen, Hbg. 67 (fig. 17). Denna befinner sig i en privat samling och hör inte till fyndmängden ovan. Som synes på fotot skiljer sig frånsidorna (och åtsidorna) åt högst väsentligt.

BR = Bruun Rasmussen Auktioner, Köpenhamn

Dbg. = Dannenberg 1876-1900

FMP = Bogucki m.fl. 2013-2017

Hbg. = Hauberg 1900

tpq = terminus post quem (tidigast möjliga dateringen)

WAG = Westfälische Auktionsgesellschaft.

Litteratur

- Archibald, Marion, "Against the tide: coin-movement from Scandinavia to the British Isles in the Viking Age". *NNF-Nytt* nr.1 1991 (Festskrift till Kolbjörn Skaare), s. 19-22.
- Bengtsson, Kent, "Inte bara Lund, Jylland också", *NNUM* nr 5, 1999, s. 91-93.
- Bogucki, Mateusz, Peter Ilisch och Stanislaw Suchodolski (red.), *Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar*, 5 bind, Warschawa 2013-2017.
- Dannenberg, Herman, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, Berlin, 4 bind 1876-1905.
- Fornitz, Michael, "En ny Viborgmönt fra Sven Estridsen", *NNUM* nr. 8, 1994, s. 168-169.
- Hauberg, Peter, *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146* (Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, 6. række), Köpenhamn 1900.
- Horsnæs, Helle W., "Ny datering af Haubergs Svend Estridsen type 66-67 og en beslægtet Guds Lam type", *NNUM* nr. 3 2020, s. 77-86.
- Jonsson, Kenneth, "The numismatic evidence for Frisian trade in Sweden in the late Viking Age", *Moneta Mediaevalis*, Warschawa 2002, s. 233-244.
- Jonsson, Kenneth, "En dansk mynttyp i Vennngarnskatten", *NNUM* nr. 2, 2007, s. 69-71
- Leimus, Ivar och Mauri Kiudsoo, "Der spätwikingenzeitliche Münzfund von Änkküla, Kreis Jögeva, Estland (tpq 1089)", *Myntstudier. Festskrift till Kenneth Jonsson*, Göteborg 2015, s. 129-140.
- Leimus, Ivar och Mauri Kiudsoo, "Dbg 1304 – Die Erste in Schleswig Geprägte Münze", *Nummi et Humanitas* (Festskrift till Stanislaw Suchodolski), Warschawa 2017, s. 353-363.
- Malmer, Brita och Nils Ludvig Rasmusson, "Mynten i de lapska offerplatsfynden", Inga Serning, *Lapska offerplatsfynd från jernalder och medeltid i de svenska lappmarkerna* (Acta Lapponica XI), Uppsala 1956, s. 195-200.
- Moesgaard, Jens Christian, Volker Hilberg och Michaela Schimmer, "Mønter fra Slesvigs blomstringstid 1070–1150", *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2016, s. 182-195.
- Mossop, Henry R., *The Lincoln Mint c. 890-1279*, Newcastle upon Tyne 1970.
- Wiechmann, Ralf, "Haithabu und sein Hinterland – ein lokaler numismatischer Raum? Münzen und Münzfunde aus Haithabu (bis zum Jahr 2002)", *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu*, 36, Neumünster 2007, s. 182-278.

8 Samtliga ex av Dbg. 1304 som förf. har granskat (alla i Estland och dessa ex från Vyshgorodok) har liten diameter i likhet med Hbg. 66 och 67.

9 Wiechmann 2007, s. 271, 278

10 Moesgaard Manus.

11 Avbildat Malmer och Rasmusson 1956, nr III. 23